

START-DOCUMENT – PROFIELWERKSTUK

SOCIOLOGIE

WAT IS DEPRESSIE?

Onderwerp: DEPRESSIE ALS SOCIAAL VERSCHIJNSEL

Nederlanders behoren tot de gelukkigste mensen ter wereld. Toch zoekt een groeiend aantal mensen professionele hulp bij somberheid en wordt medisch behandeld voor “depressie”. De oorzaak van die toename is niet dat Nederlanders depressiever worden, maar dat dezelfde klachten in bepaalde tijden en in bepaalde maatschappijen eerder als psychisch of medisch probleem worden behandeld.

De meeste mensen, overal op aarde, ervaren wel eens somberheid, verdriet of neerslachtigheid. De oorzaken kunnen bijvoorbeeld ingrijpende gebeurtenissen zijn, zoals ziekte of verlies, of lichamelijke veranderingen. Vaak worden deze klachten door mensen eerst zelf aangepakt of met vrienden en familie besproken. In tweede instantie zoeken mensen hulp van een huisarts of andere professionals. Daarbij gaat het vaak om langdurige somberheid en andere symptomen, zoals slaapproblemen, veel of juist weinig eetlust, om er enkele te noemen. De vraag is wanneer en hoe somberheid en verdriet als depressie worden gezien en vervolgens als depressie worden behandeld.

Achtergrondinformatie:

Sociologen hebben laten zien dat het niet vanzelfsprekend is wat de diagnose depressie inhoudt. Dat neerslachtigheid eerder als depressie wordt gezien heeft bijvoorbeeld te maken met de ruime beschikbaarheid van medische hulp en medische diagnoses. Om de diagnose depressie te kunnen stellen wordt in Nederland, en in steeds meer landen over de gehele wereld, een Amerikaans handboek voor psychologen en psychiaters gebruikt: de Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders (DSM). Hierin zijn alle ‘mentale stoornissen’ verzameld, voor zover deze bekend zijn. De eerste versie van dit handboek kwam uit in 1952. Deze tegenwoordige 5de editie is erg veranderd ten opzichte van de voorgaande versies. Zo stond homoseksualiteit in de eerste versies van de DSM nog als mentale stoornis geregistreerd en werden mensen hiervoor behandeld, zodat ze weer ‘beter’ konden worden.

Dit voorbeeld illustreert hoe relevant het voor sociologen is om te kijken naar wat als ‘mentale stoornis’ wordt geclassificeerd. Een andere classificatie maakt dat er meer of minder verschijnselen als ‘mentale stoornis’ worden bestempeld. Dit zegt veel over de samenleving en de tijdgeest. Voor sociologen, in tegenstelling tot psychologen en psychiaters, is een stoornis als ‘depressie’ niet iets dat mensen nu eenmaal hebben en dat meetbaar is door te kijken naar bepaalde symptomen als somberheid, slaap- en eetgewoonten. Voor sociologen is het iets dat door de samenleving op dat moment als ‘abnormaal’ en zelfs ‘onwenselijk’ wordt gezien, zoals dat ooit gold voor homoseksualiteit. Sociologen bekijken depressie als sociaal verschijnsel. Dat wil zeggen dat zij onderzoeken hoe de betekenis en behandeling hiervan varieert over plaats en tijd. Als je in Nederland anno 2015 zegt “ik ben depressief”, dan verstaan mensen daar iets anders onder dan in 1930 of in Japan. Dit betekent ook dat de manier van omgaan met depressie anders is. Depressie wordt tegenwoordig vooral gezien als ‘ziekte’. Sociologen spreken daarom ook wel van “medicalisering van somberheid”. Medicijnen worden vaak

vanzelfsprekend voorgeschreven als iemand ziek is. Dat gebeurt dus ook bij mensen die “lijden aan de ziekte depressie”.

Het probleem hierbij is dat wordt vergeten te kijken naar de eisen die wij stellen aan onszelf, aan anderen en aan het leven in het algemeen. Is somberheid niet gewoon onderdeel van het leven? Of misschien willen we wel te veel: een carrière, een gezin, een groot huis en een mooie auto. Voor veel mensen is deze ‘droom’ niet te verwezenlijken. Dan is het misschien niet gek dat mensen zich daardoor somber voelen. Medicalisering kan ook een probleem worden wanneer de farmaceutische bedrijven er financieel belang bij krijgen dat artsen de diagnose depressie toepassen en pillen voorschrijven. Dat kan de kosten van de gezondheidszorg opdrijven en bijwerkingen veroorzaken. Kortom, als socioloog bekijk je depressie niet als individueel probleem, maar als sociaal verschijnsel.

Onderzoeksvragen:

- Hoe gaan mensen om met neerslachtigheid?
- Wat maakt dat een toenemend aantal mensen als ‘depressief’ wordt bestempeld?
- Wat betekent het woord ‘depressie’? Wat bedoelen mensen daarmee? Is deze betekenis anders voor mensen op straat of professionals, zoals psychologen en psychiaters?
- Wat wordt gezien als de oorzaak van depressie? Wordt het gezien als iets dat in mensen zelf zit? In de hersenen bijvoorbeeld? En is het daarmee volgens sommigen wellicht genetisch? Of beschouwen mensen depressie als een gevolg van eerdere gebeurtenissen en ervaringen? Welke gebeurtenissen dan (en welke niet)?
- Welke oplossingen worden aangedragen voor depressie?

Onderzoeksmethoden:

Houd bij het kiezen van een onderzoeksmethode goed in gedachten wat je wilt onderzoeken en kies de methode die het best bij jouw onderzoeksvraag past.

- Literatuuronderzoek

- Zie hieronder enkele literatuursuggesties, maar ga ook zelf op zoek naar literatuur. Op basis van literatuuronderzoek kun je achterhalen hoe sociologen anders aankijken tegen depressie dan psychologen en psychiaters. Dit verschil is op zichzelf al erg interessant!

- Vragenlijstonderzoek

- Voorbeeld: Neem vragenlijsten af bij leeftijdsgenoten. Gebruiken zij het woord depressie? Hoe vaak, in welke context? Doe dit ook voor ouderen. Is het gebruik van dit woord bij deze groep anders? Waarom zou dat zo zijn?

- Observatieonderzoek

- Voorbeeld: Observeer blogs op internet waarin mensen hulp zoeken voor hun depressieve gevoelens. Hoe verwoorden zij die gevoelens en hoe reageren anderen daarop? Kijk goed naar de woordkeuze, daaruit kun je veel opmaken.

- Interviewonderzoek

- Voorbeeld: Neem interviews af met iemand die depressief is of daarmee te maken heeft in de nabije omgeving. Hoe spreekt die persoon erover? Wat zijn haar of zijn ervaringen hiermee? Hoe reageren anderen hierop?

Je kunt ook onderzoeksmethoden combineren.

- Voorbeeld: Kijk of de resultaten van een vragenlijstonderzoek overeenkomen met de uitspraken dat je bent tegengekomen op internet.

Literatuur:

- Dehue, T. (2008). *De Depressie-epidemie*. Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact.
- Verhaeghe, P. (2012). *De neoliberale waanzin: Efficiënt, flexibel en gestoord*. Soesterberg: Uitgeverij Aspekt.
- Westerbeek, J. (2010). *De Sociale Vormgeving Van Depressie*. Delft: Eburon Uitgeverij.

Links:

- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) Bevolkingstrends 2013: Depressiviteit en antidepressiva in Nederland <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/EC2DE714-FF8E-4CB2-BE83-77FB67AF8094/0/20131203b12art.pdf>
- Kennislink: 'De verplichting om vrij te zijn' <http://www.kennislink.nl/publicaties/de-verplichting-om-vrij-te-zijn>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM): volksgezondheidszorg.info <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/stemmingsstoornissen>
- Trimbos Instituut: depressie <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/psychische-gezondheid/depressie>

Videomateriaal:

- Doe Even Normaal: Depressie http://www.npo.nl/doe-even-normaal/25-08-2014/VPWON_1227547
- VPRO Thema: Iedereen depressief http://www.npo.nl/vpro-thema/24-02-2011/VPWON_1152506 • VPRO Boeken: Paul Verhaeghe (vanaf 17:45 minuten) 4 <http://www.uitzendinggemist.net/aflevering/148537/Boeken.html>